

УДК 35.071 (44+410+430)

Аспекти публічного управління
Aspekty publicznego upravlinnya
Public administration aspectsPublic administration aspects. 2016. 35-36 (9-10), 78-90.
doi:10.15421/152016853
www.aspects.org.ua

Розвиток європейської державної (публічної) служби: від модернізації до постмодернізації

О.В. Онуфрієнко¹

У пропонованій статті охарактеризовано сучасний стан міждисциплінарної теорії модернізації як такої та описано специфіку її застосування у дослідженнях з державного управління (як зарубіжних, так і вітчизняних). Проаналізовано концепцію постмодернізації як найсучаснішого варіанта модернізаційної теорії. Узагальнено наявні тематичні дослідження, присвячені різним аспектам реформування публічної служби в державах-членах ЄС, виявлено спільне й особливе в тенденціях їх розвитку. На основі здобутих результатів описано специфіку розвитку європейської публічної служби у її співвідношенні з концептами теорій модернізації та постмодернізації й окреслено перспективи подальших досліджень у визначеному напрямку.

Зокрема, доведено, що новим магістральним постмодерністським трендом стає утворення у структурі публічної служби гібридних агенцій, які поєднують ознаки інститутів громадянського суспільства та державних органів. Обґрунтовано, що конвергенція громадянського суспільства та держави відбувається у провідних європейських країнах на всіх її рівнях: інституційному (створення квазіавтономних неурядових організацій, залучення інститутів громадянського суспільства до участі в державному управлінні), інструментальному (запозичення методів діяльності у приватного сектора), структурному (тяжіння до відкритих моделей держслужби), ціннісному, телеологічному тощо.

Ключові слова: теорія модернізації; постмодернізація; реформування публічної служби; громадянське суспільство; конвергенція громадянського суспільства та держави

The development of the European public service: from modernisation to post-modernisation

O.V. Onufriienko²

Problem setting. On the whole, modern science of public administration, both national and foreign one, has come over the ideas of the modernisation theory being an important constituent of cross-disciplinary gnoseology. Taking into consideration the very undeniable fact that the problems of national public service modernisation can be mainly solved through comparative studies, the clearing up of the peculiar features and subject matter of the civil service modernisation in the countries of the European Union is an exciting prospect for further research.

Recent research and publications' analysis. The genesis of the modernisation theory has been generally associated with fundamental works of M. Weber, E. Durkheim, A. Comte, K. Marx, H. Spencer and F. Tönnies. Its further

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, докторант; Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29

² PhD in Law, associate professor, doctoral candidate; Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration under the President of Ukraine, 29, Gogol Str., Dnipro, 49044, Ukraine

³ Кандидат юридических наук, доцент, докторант; Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины; 49044, Днепр, ул. Гоголя, 29
E-mail: onufriienko.ov@gmail.com

development directly relates to researches of D. Bell, C. Geertz, D. Dahrendorf, D. Apter, M. Singer, M. Löwy, S. Huntington etc. J. Baudrillard, J. Habermas, M. Foucault are considered fair to be the founders of the postmodern model. The specific features of civil service development and modernisation have been studied in the comparative aspect among others both by national scholars such as M. Bahmet, V. Bashtannyk, N. Honcharuk, Kh. Deineha, Yu. Kovbasiuk, O. Obolenskyi, I. Pysmennyi, L. Prokopenko, S. Seriojin, V. Sharii etc. and foreign specialists such as O. Barabashev, D. Bossart, Zh. Ziller, A. Nozdrachev, A. Obolonskii etc. Famous scholar Christophe Demmke's works are worth paying particular attention to.

Comprehending thereof made it possible to state a complex objective of the suggested paper, namely: to describe the modern state of the cross-disciplinary modernisation theory as such, the specific features of its implementation in public administration studies (both foreign, and national ones); to analyse the concept of post-modernisation as the most advanced version of the modernisation theory to date, to generalise the current thematic research dealing with various aspects of civil service reformation in the EU Member States, to reveal common and specific features in their development trends; to describe the specificity of the European public service development in its correlation with the concepts of the modernisation and post-modernisation theories on the basis of the received results and to shape the prospects for further subject research in the chosen direction.

Paper's main body. The shift from the career system to the post-bureaucracy model, the regulation of the salary levels for public officials and private sector employees and relevant changes within the retirement insurance system, the strengthening of executive managers' responsibility, the substitute of the corporate model for the statute management one and the use of the network management concepts should be referred to the general trends of the European public service. The reformation is biased to the open models of civil service and a flexible management system that is based on the individualisation framework by the implementation of modern scientific and technical achievements. Understanding the civil service activity as the provision of services to the society etc. has been finally generated.

The undertaken research made it possible to draw a number of interrelated conclusions.

1. The European cognitive paradigm, which describes the problems of the public administrative reformation in total and the civil service in particular, is finally very close to setting aside the ideas of the linear progress and strict dichotomy "tradition – modern" characteristic of the early modernisation theory. Regardless of the fact of enunciating the reception of a postmodern concept as such which may not happen, pilot studies of modern vectors of the development of national civil service systems in the EU Member States highlight the dominance of the particular postmodern ideas such as the enhancement of the role of civil society being a customer or co-initiator of the civil service reforms, the focus on new challenges for the civil service and the ways to respond them etc.

2. Further convergence with the civil society seems to be the major perspective of the public service development in the European Union countries (it is also typical for relatively new East-European Member States but with established restrictions). It is not a contingency that not only the variety of social studies (first of all, political and social ones) develop the idea of the very necessity to bring private and public sectors together, mainly, independently of each other, but it also involve the state-building practice and public service reformation in the developed European countries, particularly in the United Kingdom, Germany and France.

Keywords: modernization theory; post-modernization; public service reformation; civil society; convergence of civil society and the State

Развитие европейской государственной (публичной) службы: от модернизации к постмодернизации

А.В. Онуфриенко³

В предлагаемой статье охарактеризовано современное состояние междисциплинарной теории модернизации как таковой и описана специфика ее применения в исследованиях по государственному управлению (как зарубежных, так и отечественных). Проанализирована концепция постмодернизации как наиболее современный вариант модернизационной теории. Обобщены существующие тематические исследования, посвященные разным аспектам реформирования публичной службы в государствах-членах ЕС, выявлено общее и особенное в тенденциях их развития. На основе полученных результатов описана специфика развития европейской публичной службы в ее соотношении с концептами теорий модернизации и постмодернизации и очерчены перспективы последующих исследований в обозначенном направлении.

В частности, доказано, что новым магистральным постмодернистским трендом становится создание в структуре публичной службы гибридных агентств, объединяющих признаки институтов гражданского общества и органов государства. Обосновано, что конвергенция гражданского общества и государства происходит в ведущих европейских странах на всех ее уровнях: институциональном (создание квазиавтономных

неправительственных организаций, привлечение институтов гражданского общества к участию в государственном управлении), инструментальном (заимствование методов деятельности у частного сектора), структурном (тяготение к открытым моделям госслужбы), ценностном, телеологическом и т.д.

Ключевые слова: теория модернизации; постмодернизация; реформирование публичной службы; гражданское общество; конвергенция гражданского общества и государства

Peer-reviewed, approved and placed: 09.08.2016.

Постановка проблеми. Сучасна наука державного управління, і вітчизняна, і зарубіжна, в цілому сприйняла ідеї теорії модернізації як важливої складової міждисциплінарної теорії пізнання. Втім ступінь та глибина сприйняття концептів теорії модернізації в контексті різних наукових дискурсів має свою специфіку. Для українських суспільних наук більш характерним є орієнтування на ранній етап еволюції теорії модернізації із властивими йому жорстким протиставленням традиції та модерну в межах відомої дихотомії, майже безумовним зведенням традицій до контрпродуктивної архаїки та підвищеними очікуваннями від інноваційних рецепційованих моделей і результатів їх запровадження в суспільне життя. Навпаки, сучасні континентально-європейські дослідники, з одного боку, переважним чином орієнтуються на теперішній стан теорії модернізації, керуючись принципом діалектики традицій та інновацій, а з іншого – в цілому рідше використовують її термінологічний апарат, надаючи перевагу таким термінам, як «реформування», «підвищення ефективності», «розвиток» чи «еволюція» публічної служби.

Ситуація залежності вітчизняної науки державного управління від положень теорії модернізації переважно першого етапу її розвитку (60-ті роки ХХ ст.) вагомою мірою пояснюється не тільки відповідними запитам суспільства, але й з загальною парадигмою розвитку вітчизняного наукового дискурсу із характерним для неї активним запозиченням методологічного інструментарію та поняттєвого масиву інших наук. Така парадигма сформувалася (із відомими обмовками) як реакція на кризу суспільних наук у середині ХХ ст., яка була обумовлена передусім непристосованістю класичних моделей до фундаментальних зсувів у тектоніці соціальних процесів - зламу традиційних соціальних інститутів, утворення нових форм соціальної взаємодії, розгортання глобалізаційних процесів. Гостра необхідність формування нових

підходів, здатних адекватно інтерпретувати зміни, що відбуваються, скерувала вектори наукового пошуку не тільки на здійснення міждисциплінарних досліджень у рамках суспільних наук, але й створила передумови виходу за їх межі.

Так, у 60-70 рр. на тлі розквіту фізико-математичних наук у предметній сфері набули помітної популярності також методи математичного моделювання, алгоритмізації суспільних процесів, які в кінцевому рахунку не змогли запропонувати ані переконливого математичного апарату моделювання якісних соціальних змін (стрибків, катастроф, криз, загострень тощо) [17, с. 39], ані звільнитися від авторського суб'єктивізму у підборі параметрів соціальних явищ, що піддаються алгоритмізації (коли окремі характеристики «опускаються», щоб відповідати жорстким умовам алгоритму). Неможливість запропонувати надійний апарат прогнозування, без якого математичне моделювання було фактично зведене до формального аналізу подій минулого, та істотні труднощі, пов'язані з дослідженням ірраціональних аспектів суспільного розвитку, вплинули на подальшу втрату позицій математичних підходів у суспільних науках. Проте вони залишили корисний спадок - збагатили тезаурус та методологічний інструментарій, підвищили увагу наукового загалу до моделювання соціальних явищ як прийому пізнання та до проблеми розуміння управлінських рішень як особливих алгоритмічних приписів, продемонстрували важливість опрацювання статистичних даних тощо.

Збагачені таким чином міждисциплінарна теорія розвитку, теорія модернізації, еволюційна теорія, теорія систем, синергетика [27] активно використовуються сучасною наукою державного управління. Враховуючи той безперечний факт, що проблематика модернізації вітчизняної державної служби розв'язується значною мірою за рахунок здійснення компаративних досліджень широкого профілю та вивчення перспектив рецепції з досвіду роз-

винених зарубіжних країн вдалих управлінських рішень, механізмів і нормативно-правових джерел, що їх встановлюють, з'ясування специфіки та змісту модернізації публічної служби в країнах ЄС є цілком на часі.

Аналіз досліджень і публікацій. Генезу теорії модернізації звичайно пов'язують із фундаментальними працями М. Вебера, Е. Дюркгейма, О. Конта, К. Маркса, Г. Спенсера та Ф. Тенніса. Її подальший розвиток безпосередньо співвідноситься із дослідженнями Д. Белла, К. Гірца, Р. Дарендорфа [9], Д. Епгера [1], М. Зінгера, М. Леві, С. Хантінгтона та ін. Фундаторами моделі постмодерну справедливо вважаються Ж. Бодрійяр, Ю. Габермас, М. Фуко [2; 14; 20; 29]. Зміни у суспільному розвитку, що звичайно інтерпретуються як ознаки епохи постмодерну, системно досліджує Ф. Фукуяма [30]. Серед сучасних дослідників вагомий внесок у повернення інтересу наукового загалу до теорії модернізації та розробки постмодернізаційних концептів здійснили П. Штомпка [31], Р. Інглхарт [16] та ін.

Особливості розвитку та модернізації державної служби, в тому числі у компаративному аспекті, досліджують як вітчизняні науковці (М. Багмет [22], В. Баштанник [3], Н. Гончарук, Х. Дейнега, Ю. Ковбасюк [13; 19], О. Оболонський [13], І. Пишменний [27], Л. Прокопенко, С. Серьогін [13; 27], В. Шарій та ін.), так і зарубіжні фахівці (О. Барабашев [7], Д. Боссарт [4], Ж. Зіллер [32], О. Ноздрочов, О. Оболонський [7] та ін.). На особливу увагу заслуговують праці відомого вченого Крістофа Деммке [10; 11; 12], професора Європейського інституту державного управління (м. Маастріхт, Нідерланди), який системно досліджує процеси та парадигми розвитку публічної служби країн-членів ЄС упродовж кількох останніх десятиріч.

У той же час переважно рецепційний дискурс вітчизняних досліджень компаративного профілю обумовлює їх частковий характер та звичайно інструментально-технічне розуміння європейських моделей організації публічної служби, коли їх окремі елементи та механізми функціонування сприймаються як взірці для копіювання, що береться у відриві від складного соціокультурного контексту їх виникнення та розвитку. Надмірне узагальнення різних європейських моделей організації публічної служби та концентрація уваги на загальних стандартах чи критеріях оцінювання ефектив-

ності часто не дозволяють побачити неоднакові траєкторії руху державних служб у різних державах ЄС, унікальний національний досвід модернізації та реформування системи публічного управління, оцінити перспективи їх розвитку в контексті унікального утворення, що поєднує ознаки міжнародної організації та квазідержави (яким є Євросоюз), і простежити складну діалектику збереження традицій та одночасного постійного здійснення інновацій у цій сфері.

Усвідомлення цього обумовило формулювання комплексної мети пропонованої статті, а саме: описати сучасний стан міждисциплінарної теорії модернізації як такої, специфіку її застосування у дослідженнях з державного управління (як зарубіжних, так і вітчизняних); проаналізувати концепцію постмодернізації як найсучасніший варіант модернізаційної теорії, узагальнити наявні тематичні дослідження, присвячені різним аспектам реформування публічної служби в країнах-членах ЄС, виявити спільне й особливе в тенденціях їх розвитку; на основі здобутих результатів описати специфіку розвитку європейської публічної служби у її співвідношенні з концептами теорії модернізації та постмодернізації й окреслити перспективи подальших досліджень у визначеному напрямку.

Виклад основного матеріалу. Філософська енциклопедія визначає соціальну модернізацію (осучаснення) як сукупність економічних, демографічних, психологічних та політичних змін, що відбуваються у суспільстві традиційного типу в процесі його трансформації у суспільство сучасного типу [20]. У дослідженнях О. Конта, К. Маркса, Г. Спенсера, Ф. Тенніса, Е. Дюркгейма та М. Вебера вперше було послідовно описано відмінності двох типів суспільств та різні аспекти модернізаційних змін у традиційних суспільствах [1; 2; 14; 16; 31]. Перехід від традиціоналізму до сучасності звичайно зводився (в межах соціології) до індивідуалізації, диференціації соціальних функцій та інституціональної формалізації [20]. Конкретніше соціальна модернізація означає орієнтацію на інновації та перевагу інновацій над традиціями, світський характер соціального життя, поступальний (нециклічний) розвиток, переважання інструментальних цінностей, розповсюдження діяльного психологічного типу [29, с. 10].

Аналіз наявних тематичних публіка-

цій свідчить про те, що значення категорії «модернізація» в контексті досліджень з науки державного управління (з урахуванням її предмета) також головним чином базується на вищенаведених положеннях. У найзагальнішому вигляді модернізація держслужби розуміється не тільки як абстрактне накопичення нею прогресивних змін, але цілком у відповідності до моделей теорії модернізації, наведених вище, - як процес трансформації традиційної публічної служби у прогресивну, сучасну, модернову.

Невипадково одними з найактуальніших науково-практичних проблем вітчизняної науки державного управління обґрунтовано визнається модернізація державної служби в Україні (передусім у контексті ймовірної євроінтеграції) та вивчення досвіду модернізації публічної служби в зарубіжних країнах із фокусуванням основної уваги на модернізації провідних країн Євросоюзу (передусім Німеччини та Франції) й досвіду модернізації нових членів ЄС – країн соціалістичного блоку в минулому (із приділенням значної уваги адміністративній реформі) [13, с. 354; 19; 22; 28]. Серед досліджуваних на монографічному рівні проблем - загальне реформування державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів [3], модернізація системи державного управління в умовах розвитку громадянського суспільства в Україні [25] тощо. На рівні дидактичної літератури значну увагу приділено вивченню європейських стандартів публічної служби, формулюванню завдань модернізації державної служби України та окресленню стратегій модернізаційного розвитку [13, с. 331-364]. Під основою модернізації державної служби України розуміють насамперед виконання рекомендацій експертів SIGMA для її наближення до європейських стандартів [13, с. 352] та всебічне вивчення досвіду держав ЄС у різноманітних сферах, пов'язаних із функціонуванням публічного управління, з метою подальшого запозичення ефективних рішень. Конкретні завдання модернізації зводяться до наступного: подолання політизації та протекціонізму, які негативно впливають на професіоналізм держслужбовців, удосконалення законодавства про державну службу в Україні та приведення його у відповідність до стандартів ЄС, уточнення інституційного розподілу повноважень державних службовців, удосконалення

процедур вступу на державну службу, розроблення оновленої державної політики добору кадрів тощо [13, с. 352-353].

Системний аналіз наявних тематичних наукових досліджень дає можливість зробити узагальнюючий висновок про те, що вони покликані відобразити «можливості використання європейського досвіду в процесі реформування всіх сфер суспільства та держави, насамперед державного управління» [19, с. 3-4].

Сумарно вітчизняні дослідження у сфері державного управління пропонують розуміння модернізації української державної служби як цілком лінійного процесу поступального руху від традицій, які сприймаються архаїчним тягарем, до інновацій, запозичених переважно з континентально-європейського досвіду організації публічної служби. Принцип діалектики взаємодії традиції і модернізаційного впливу відмічається не завжди, домінує рецепційний підхід до реформування, що в цілому співвідноситься із запитамі суспільства.

Якщо українська доктрина публічного управління в цілому корелює з ранніми періодами розвитку теорії модернізації і характерною для неї «інноваційною ейфорією» (яка парадоксально узгоджується із загальносуспільним розчаруванням від результатів проголошених реформ), то європейські дослідники під час вивчення особливостей реформування публічної служби в країнах-членах ЄС виходять на ідеї та концепти, безпосередньо пов'язані з теорією постмодернізації (неомодернізації), у контексті якої стадія модерну розглядається як така, що є переважним чином подоланою розвиненими країнами (чи принаймні не останньою ланкою в еволюції суспільства) [16].

Не можна не погодитися з влучним твердженням, що «постмодерн (буквально – те, що після модерну) – спроба представлення фундаментальних проблем сучасної культури» [2, с.149]. Ці проблеми є результатом фундаментальних соціальних змін, що концептуально розглядаються у контексті концепції постіндустріального суспільства (Д. Белл), моделі «кінця історії» [30] та власне постмодерну (М. Фуко, Ж. Бодрійяр, Ю. Габермас та ін.) [2, с.146].

Сутність концепту постмодернізації, що одночасно співвідноситься з переосмисле-

ними положеннями теорії модернізації, зводиться до наступного [31, с. 181-182]. Відбуваються істотні зміни у суб'єктній площині відповідних процесів: активна модернізаційна роль відходить від офіційної політичної еліти до громадянського суспільства і політичної опозиції. Це пов'язано не тільки із підсиленням ролі інститутів громадянського суспільства як загальної тенденції, але й зі схильністю корумпованих еліт у суспільствах перехідного типу до побудови модернізованого фасаду, що насправді виконує лише пропагандистсько-інструментальну функцію. Це було очевидним для уважних спостерігачів уже на початку 90-х рр. минулого сторіччя: «Конституція та вибори мають лише посвідчити, що тоталітарні режими відповідають вимогам сучасної епохи» [31, с. 181]. Переосмислення суб'єктних аспектів модернізації також результує не у протистояння інноваційного впливу влади та тенденцій збереження традицій суспільства, а, навпаки, в активні модернізаційні запити громадянського суспільства до влади. Результати модернізації постсоціалістичних країн і в першу чергу досвід вітчизняних реформ останніх десятиріч свідчить про те, що невідповідність між модернізаційним імпульсом мас та бажаннями/можливостями еліт призводить до гострого соціального конфлікту (який, до того ж, циклічно повторюється).

Відбуваються також зміни концептуального характеру. Замість єдиної універсальної моделі обґрунтовується унікальність модернізаційного шляху кожного суспільства та спостерігається «відсутність синхронності у зусиллях з модернізацією» [31, с. 182]. Остаточно закріплюється відхід від жорсткого протиставлення елементів дихотомії «традиція-модерн» та відзначається модернізаційний потенціал певної частини ustalених традицій [31, с. 183]. Більше того, успішність модернізації за таких обставин може безпосередньо залежати від міри збереження частини традицій. Так, країни соціалістичного блоку Східної Європи на момент початку модернізації на порубіжжі 80-х та 90-х рр. XX ст. фактично мали дворівневу систему традицій; глибинний їх пласт (що співвідносився з ідеалами відповідних поколінь громадян) ще зберігав цінності досоціалістичної епохи, які відповідали модернізаційному концепту.

Економічна складова модернізації, що ра-

ніше уявлялася домінуючим фактором осучаснення суспільства, поступається місцем фактору сприйняття цінностей та символічних сенсів (смыслів) [31, с. 182-183]. Приділяється увага й зовнішнім факторам модернізації – глобалізаційному впливу, динаміці світового ринку та макрофінансовій допомозі (МВФ тощо), ідеологічному впливу тощо.

Спостерігаються й зміни процесуального характеру модернізації. Розуміється різна швидкість модернізаційних процесів навіть у випадку успішного здійснення системних суспільних інновацій; найповільніше модернізація відбувається у сфері становлення громадянського суспільства [9].

Відбуваються зміни оцінювального плану. Ставлення до модернізації є менш оптимістичним (особливо якщо порівнювати з початковими етапами становлення цієї теорії). Домінує розчарування від, як мінімум, неоднозначних результатів осучаснення у країнах колишнього СРСР (що трактується не тільки як фіаско оновлення чи так звана фасадна модернізація, але в деяких випадках – як очевидна системна авторитарно-традиціоналістська реакція на невдалу модернізацію); вектори тематичних досліджень спрямовані на проблематику перешкод та складнощів модернізації [31, с. 182]. Певна психологічна реакція спостерігається й у розвинених країнах, які довгий час виступали донорами модернізаційних концептів та активно поширювали власну ціннісно-концептуальну ідеологію. Ситуація змінилася внаслідок зіткнення цих суспільств із фундаментальними кризами XXI сторіччя. Фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. похитнула загальну довіру до кейнсіанської боргової економічної моделі та віру у стабільність крупних фінансових інститутів. Спостерігається загальна втрата довіри до державних інститутів у цілому та до публічної служби зокрема (далеко не завжди обґрунтована, а в англосаксонських країнах і передусім США зокрема пов'язана з багатовіковими традиціями недовіри до загальнодержавних органів влади). Залишається нерозв'язаною європейська міграційна криза, що відбувається на фоні загострення міжнародних відносин. Не випадково у тематичній літературі все частіше мова ведеться про закінчення ери «тріумфу сучасності» [31, с. 183] та зазначається, що лейтмотивом соціальної свідомості стає криза та способи

її подолання, а не ідея прогресу; суспільство звикає до постійно повторюваних криз різної природи і починає сприймати їх як щось звичне [15].

Незважаючи на те, що теорію постмодерну неможливо вважати розробленою, а власне розуміння постмодерну як наукового концепту варіюється в залежності від векторів наукових досліджень, останніми роками він активно застосовується провідними авторами в рамках суспільних наук, оскільки результати здійснених ними досліджень свідчать про наявність нових соціальних, економічних, політичних тенденцій, які виходять за межі ustalених модерністських концепцій. Модернізаційні надцінності – індустріалізація, урбанізація, підвищення професійної спеціалізації [26, с. 18], економічна ефективність, бюрократичні структури влади та науковий раціоналізм – вже не сприймаються розвиненими суспільствами як актуальні параметри сьогодення. порушується проблема розуміння сучасного розвитку як постмодернізації із властивими їй ідеями розвиненого громадянського суспільства, тотальної комп'ютеризації та інформатизації, індивідуальної самореалізації, екзистенційної безпеки та захищеності [2], «зеленої» енергетики та біотехнологій, розширенням варіативності у бізнесовій сфері, становлення нових форм організації праці, остаточний перехід від поляризованої до дифузної соціальної структури, посилення етнокультурної мобільності, зміна балансу між публічними та приватними інтересами [23, с. 121-151] тощо.

Є підстави погодитися з висновком про те, що в державно-політичному секторі постмодернізація означає пошуки нового державного курсу [26, с. 10], передбачає утворення відповідних концепцій та здійснення нової державної політики, що спрямована на врахування означених тенденцій та адаптування до них складного державного механізму. Сучасні наукові джерела звичайно виокремлюють у цьому сенсі досвід Великої Британії (Сполученого Королівства) як приклад безпосереднього впливу теоретичних досліджень постмодерністських процесів на здійснення реформ [26, с. 20]. Мова йде передусім про дослідження англійського соціолога Е. Гідденса, які сформували необхідну теоретичну основу для політики нового лейборизму як етапу концептуально-ідеологічної історії Лей-

бористської партії Сполученого Королівства (1994-2010 рр.) і британського «третього шляху» з його ідеалом «етичного соціалізму» та оновленого погляду на можливість зближення капіталізму й соціалізму, який непотрібно плутати з відомою теорією конвергенції [5; 6]. Незважаючи на те, що Е. Гідденса іноді називають критиком постмодерну як особливого стану сучасного соціального розвитку, більшість його ідей цілком співвідносяться із постмодерністськими концептами (а постмодерн як теорія, що знаходиться на етапі становлення, цілком допускає релятивізм в оцінках та визначеннях). Так, Е. Гідденс пропонує модель структурного плюралізму, що передбачає активну взаємодію різних соціальних інститутів і в першу чергу – громадянського суспільства та держави [26, с. 20]. Громадянське суспільство в такому випадку не тільки не дає державі стати занадто статичною, неактивною та дистанційованою, але й виступає агентом одночасного стримування державного впливу та жорстких законів вільного ринку: їм обом просто «необхідний цивілізуючий вплив громадянських асоціацій» [26, с. 21]. Концепція третього шляху в такій інтерпретації справедливо називається поєднанням принципу соціальної солідарності та реалій глобалізованої ринкової економіки. Засобами її реалізації стали підтримка «людського капіталу» за допомогою доступної освіти, що враховує індивідуальні особливості осіб, які навчаються, та можливості отримання нових професій, підтримка так званого соціального та громадянського підприємництва (конструктивна творча активність у соціальній сфері, інновативний розвиток громадянського суспільства), нові правові інструменти, що забезпечують прозорість та відповідальність органів влади, відмова від протекціонізму власної промисловості тощо [26, с. 20-22].

У сучасній науковій літературі (переважно політологічного профілю), результати реалізації політики «третього шляху» звичайно оцінюються в цілому позитивно, хоча в самій Великій Британії триває дискусія стосовно інтерпретації їх результатів. У той же час політологічні дослідження зовсім не приділяють уваги досвіду реалізації концептів постмодерну у сфері організації цивільної служби Великої Британії, що, на наш погляд, становить ще одну вагомую ланку процесів змін у державній політиці, на чому необхідно зупинитися окре-

мо. Мова в цьому випадку йде про створення у структурі цивільної служби так званих кванго – квазіавтономних неурядових організацій. У широкому сенсі під «кванго» слід розуміти будь-яку квазіавтономну неурядову організацію, якій урядові структури делегують владні повноваження у порядку деволюції та забезпечують фінансування чи принаймні фінансову підтримку. Потенціал цієї інституціональної форми було повністю розкрито лише в контексті програми реформ «Наступні кроки», що стартувала 1988 р. [7, с.260-261] і передбачала впровадження у практику цивільної служби Великої Британії ринкових механізмів та стимулів за допомогою розподілу всіх урядових структур на центри формування політики та підпорядковані їм периферійні виконавчі служби з поступовою трансформацією останніх у квазіавтономні агенції з можливістю їх приватизації [7, с.260]. Механізм роботи оновленої британської системи цивільної служби виглядає так: ключові департаменти, що входять до складу центрів формування політики, в межах рамкових угод, які визначають мету діяльності, критерії оцінки ефективності діяльності та обсяги й порядок фінансування кванго, виступають у ролі «замовників робіт» для останніх [7, с.261]. Предметна діяльність кванго охоплює всі аспекти суспільних відносин – кванго функціонують у сфері енергетики, охорони навколишнього середовища, сфері туризму, спорту, охорони здоров'я, науки та техніки, музейної справи тощо. За власною природою вони являють унікальний гібрид публічної служби та інститутів громадянського суспільства.

У двох провідних державах Євросоюзу - Німеччині та Франції - також відбуваються істотні зміни як у державній політиці в цілому, так і у сфері публічного адміністрування. Достатньо згадати немислиму для загальної парадигми розвитку французької держави у ХХ ст. адміністративну децентралізацію та пом'якшення жорсткої моделі суперпрезидентської республіки з одночасним залученням громадськості до державного управління [26, с. 24]. Ураховуючи ці факти, не буде перебільшенням висновок про те, що однією із центральних проблем постмодерну стає взаємодія громадянського суспільства та публічної служби.

У цьому контексті постає резонне запитання: яким чином відбувається розвиток

публічної служби в країнах ЄС останніми десятиріччями і наскільки він співвідноситься з виокремленими концептами постмодерну в державно-правовій сфері? Відповідь, як уявляється, міститься в матеріалах фундаментального дослідження К. Деммке, присвяченого реформуванню державної служби в країнах ЄС останніми десятиліттями. Безумовно, це не єдине дослідження цієї проблематики [4; 8; 10; 24; 32]. Проте К. Деммке слушно зазначає, що при постійному підвищенні уваги наукового загалу до проблематики реформування державної служби та її безумовної важливості для будь-якого суспільства, спектр тематичних компаративних досліджень фундаментального рівня не є надто широким, а в їх структурі переважають теорії, побудовані переважним чином не на емпіричному матеріалі, а на оглядах доктринальних джерел у контексті вже сформованого суб'єктивного сприйняття проблеми [11, с.6]. Це пов'язано не тільки із характерною для суспільних наук у цілому авторською індивідуалізацією чи персоніфікацією досліджуваної проблематики та наявністю теоретичних концептів й оцінок, що мігрують по джерелах без необхідного критичного осмислення, трансформуючись чи зовсім зникаючи лише при змінах загальних наукових парадигм. Це також співвідноситься із практичною складністю одержання даних від різних держав ЄС з урахуванням їх соціокультурних відмінностей, приналежності до різних правових сімей та неоднозначності визначення самого поняття «публічна/цивільна/державна служба» [11, с. 6-7].

Ураховуючи вищезазначене, дослідження К. Деммке та Т. Мойланена «Civil Service Systems in the EU of 27 – Reform Outcomes and the Future of the Civil Service» заслуговує на особливу увагу, оскільки його основним завданням було визначено репрезентувати саме емпіричний матеріал, масив тематичних фактів та компаративні статистичні дані, покликані допомогти науковому загалу зрозуміти різні моделі національних публічних служб, природу сучасних реформ та змін, що відбуваються у цій сфері [11, с.5]. Узагальнення та аналіз основних результатів цього дослідження зводимо до наступного:

1). Реформування публічної служби в контексті теорії модернізації. Незважаючи на більшу частотність використання терміна

«реформування» та паралельне застосування специфічних термінів на кшталт «реструктуризація» чи «еволюція» стосовно публічної служби, континентально-європейські дослідники у сфері державного управління також застосовують категоріальний апарат та ідеї теорії модернізації [11, с.6]. Нерідко ставиться проблема постмодерністської сутності сучасних процесів реформування публічної служби [18]. Так, К. Деммке констатує, що в сучасній теорії публічного адміністрування ще існують тенденції до сприйняття еволюції публічної служби як лінійного процесу, де будь-яке «оновлення» протистоїть традиційному як безумовно позитивне явище в межах загальної дихотомії «архаїка-прогрес». Традиційна бюрократія таким чином протиставляється різноманітним моделям у межах нової концепції «good governance» [24]. Таке розуміння цілком співвідноситься з ранньою теорією модернізації 60-х рр. ХХ ст. (яка давно визнана такою, що не відповідає соціальним реаліям і загальносвітовим тенденціям) та сучасним станом вітчизняної науки державного управління. Зважаючи на те, що розвиток публічної служби у розвинених країнах все частіше виходить не на очевидне прогнозоване покращення, а на нові виклики і проблеми, непередбачені результати та парадокси, висновок про неактуальність ідеї перманентної лінійної модернізації виглядає цілком обґрунтованим і підвищує актуальність постмодерністських концептів.

2). Загальні тенденції та національна специфіка модернізації. До загальних тенденцій слід віднести рух від кар'єрної системи до постбюрократичної моделі, узгодження рівнів оплати праці держслужбовців і працівників приватного сектора та відповідні зміни в рівнях пенсійного забезпечення, підвищення відповідальності управлінців, заміна моделі статутного управління корпоративною моделлю [11, с.7] та використання мережевих концептів управління. Реформування тяжіє до відкритих моделей публічної служби та гнучкої системи управління, що будується з використанням сучасних досягнень науки і техніки на засадах індивідуалізації. Спостерігається поступове злиття приватного та державного секторів, у тому числі за рахунок децентралізації та екстерналізації публічної служби, що використовує приватні агенції (квазіавтономні неурядові організації). Остаточо формується

розуміння діяльності державної служби як надання суспільству послуг [12, с. 185-191] тощо.

Втім, незважаючи на очевидність процесів реформування, що відбуваються в усіх без винятку державах-членах ЄС [11, с.5], перспективи винайдення нової моделі організації публічної служби ще виглядають невизначеними. Загальні тенденції та тренди реформ до цього часу ще не результували в універсальну загальноєвропейську модель публічної служби (і сама можливість її створення виглядає нині сумнівною). Кожна держава ЄС має унікальний підхід до модернізації власної цивільної служби відповідно до властивих саме їй історичних традицій державотворення [11, с.7] та соціокультурних особливостей. Зазначаючи гостру потребу досліджень у сфері класифікації національних моделей державної служби [11, с.8], К. Деммке пропонує у цьому сенсі виокремлювати так звані кластери країн-членів ЄС [11, с.7-9], об'єднані певними загальними особливостями організації публічної служби: англосаксонський, континентальний, східноєвропейський, скандинавський, середземноморський тощо [11, с.9]. Справу класифікації ускладнює і той факт, що не тільки не спостерігається зближення кластерів (за винятком слідування означеним універсальним трендам), але й усередині кластерів існують відцентрові тенденції. Кластер, що вважається натеper найбільш гомогенним, - середземноморський, - також не стоїть осторонь від цих процесів; публічні служби в Іспанії, Португалії, Італії, Греції та Кіпру все більше віддаляються одна від одної [11, с.9].

Думається, що така концепція в цілому співвідноситься із сучасними підходами до класифікації правових сімей і фахівцям у сфері державного управління необхідно використати концептуальний та теоретичний матеріал, вже напрацьований порівняльним правознавством, що досліджує одночасне зближення та віддалення національних правових систем. Найскладніше завдання класифікацій є спільним – виокремлення системи фундаментальних критеріїв, на основі яких відбувається групування соціальних інститутів та відображення складної динаміки їх розвитку [21].

3). Діалектика традицій та модернізації. Наступним логічним висновком, який узгоджує отримані дані, є констатація того, що

сучасний розвиток публічних служб в ЄС є результатом складної взаємодії традицій та інновацій. Власне існування різних кластерів та стійкість національних моделей державної служби підтверджує, що певні традиції безумовно зберігаються на тлі здійснення інновацій та домінування модернізаційних трендів.

На наш погляд, цілком на часі є постановка питання про виокремлення ще одного постмодерністського магістрального тренду, що характеризує сучасний розвиток публічної служби в розвинених країнах у цілому та країнах ЄС зокрема – це тенденція конвергенції державної служби і громадянського суспільства. Дійсно, значна частина реформ публічної служби присвячена тому чи іншому аспекту зближення означених інститутів. Особливу вагу привертає злиття приватного та державного секторів у формі екстерналізації публічної служби за рахунок створення системи приватних агенцій, що покликані надавати суспільні послуги на запити державних органів – цей різновид інституціональної конвергенції, думається, стане основною перспективою подальшого розвитку постмодерністських моделей публічної служби.

Здійснене у цій частині дослідження дозволяє зробити низку взаємопов'язаних висновків.

1. Європейська пізнавальна парадигма стосовно проблематики реформування державного управління в цілому та публічної служби зокрема, скоріше за все, остаточно відходить від ідеї лінійного прогресу та жорсткої дихотомії «традиція – модерн», характерних для ранньої теорії модернізації. Незалежно від факту проголошення сприйняття постмодерністської концепції як такої (що може і не відбутися), провідні дослідження сучасних векторів розвитку національних систем публічної служби держав-членів ЄС свідчать про домінування власне постмодерністських ідей: підвищення ролі громадянського суспільства як замовника або співініціатора реформ публічної служби, акцентування уваги на нових викликах для публічної служби та засобах реагування на них тощо. Констатується відсутність універсальної моделі розвитку публічної служби та унікальності модернізаційного шляху кожної держави, який зумовлений складною діалектичною взаємодією усталених традицій публічної служби та інноваційного впливу. Економічна складова

модернізації публічної служби все ще на часі, принаймні в контексті зменшення навантаження на бюджет та застосування ринкових механізмів щодо оплати праці держслужбовців, але поступово витісняється проблематикою ціннісних аспектів реформування.

Віра в ефективність формалізованих структур публічної служби також не є втраченою, особливо в таких континентально-європейських державах, як Німеччина з її стійкими традиціями бюрократії та кастового чиновництва чи Франція з традиціями централізації. Проте новим магістральним трендом стає утворення у структурі публічної служби гібридних агенцій, які по суті поєднують ознаки інститутів громадянського суспільства та державних органів. У цілому тематична пізнавальна парадигма уявляється такою, що має транзитивний характер, віддаляючись від теорії модернізації ранніх етапів її розвитку і наближаючись до системного сприйняття постмодерністських концептів.

2. Подальша конвергенція із громадянським суспільством, як думається, становить головну перспективу розвитку публічної служби у країнах ЄС (із відомими обмеженнями це дійсно і для відносно нових, східно-європейських держав-членів). Не випадково саме на необхідність зближення приватного та публічного секторів виходить не тільки широкий спектр досліджень суспільних наук (передусім політології та соціології), переважним чином незалежно одна від одної, але й практика державотворення та реформування цивільної служби у найрозвиненіших європейських країнах, зокрема Сполученого Королівства, Німеччини та Франції. Незважаючи на суттєві розбіжності у підходах до модернізації публічної служби в цих країнах, їх поєднує не тільки нова парадигма, але й власне фундаментальний характер змін, що відбуваються, що в усіх описаних випадках не стримуються навіть багатовіковими традиціями. Конвергенція вже відбувається на всіх її рівнях: інституційному (створення у складі цивільної служби гібридних органів на кшталт квазіавтономних неурядових організацій, залучення інститутів громадянського суспільства до участі в державному управлінні), інструментальному (запозичення методів діяльності у приватного сектора), структурному (тяжіння до відкритих моделей держслужби), ціннісному, телеологічному тощо.

Упевненості у правильності означених прогнозів додає і розуміння того, що велика кількість усталених ідей щодо модернізації публічної служби (зниження видатків, комп'ютеризація та інформатизація, оптимізація її структури тощо) вичерпали свій ресурс у розвинених країнах та не демонструють багато вільного простору для подальшого удосконалення.

Багатоаспектна конвергенція публічної служби та громадянського суспільства як одна з основних позицій постмодернізації являє собою комплексну наукову проблему, яка

відображає сучасні трансформації соціальних інститутів у провідних європейських країнах, розв'язання якої уможливується лише за допомогою пізнавальної інструментарію всього спектра суспільних наук із визначальною роллю науки публічного управління. Враховуючи підвищений інтерес вітчизняної науки державного управління до зарубіжного досвіду реформування публічної служби та обґрунтування можливої рецепції вдалих управлінських рішень та концептів, це підтверджує необхідність подальших досліджень у визначеному напрямку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Apter D. The Politics of Modernization / David E. Apter. - Chicago and London: The University of Chicago Press, 1965. - 481 pp.
2. Артамонова Ю. Д. Постмодерн или постмодернизация: опыты концептуализации ценностных изменений / Ю. Д. Артамонова, А. Л. Демчук // Вестник Самарского государственного университета. Гуманитарные науки. – 2003. – № 2. - С. 143-161. Режим доступа: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/human/2003/02/artamonova.pdf>
3. Баштанник В.В. Реформування державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів: автореф. на здобуття наук. ст. доктора наук з державного управління: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Баштанник В.В.; НАДУ при Президентіві України. – К.: 2011. – 36 с.
4. Боссарт Д. Державна служба у країнах-кандидагах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу [Текст] : [порівнял. дослідж.] / Д. Боссарт, К. Деммке ; пер. з англ. О. М. Шаленко ; Нац. Акад. держ. упр. при Президентіві України. - К. : Міленіум, 2004. - 128 с.
5. Giddens A. Runaway World. How Globalization is Reshaping our Lives / A. Giddens. – London: Routledge, 2002. - 124 pp.
6. Giddens A. The Third Way and its Critics / A. Giddens. – Cambridge: Polity, 2000. - 200 pp.
7. Государственная служба (комплексный подход): Учеб. пособие / А.В. Оболонский, А.Г. Барабашев и др. – М.: «Дело», 2000. – 440 с.
8. Government at a Glance. – Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2009. Режим доступа: <http://www.oecd.org/gov/43926778.pdf>
9. Dahrendorf R. Reflections on the Revolution in Europe / R. Dahrendorf. - London: Chatto & Windus, 1990. - 154 pp.
10. Demmke Ch. Civil Services in the Accession States: New Trends and the Impact of the Integration Process / Ch. Demmke, D. Bossaert. – Maastricht: European Institute of Public Administration, 2003. - 107 pp.
11. Demmke Ch. Civil Services in the EU of 27 – Reform Outcomes and the Future of the Civil Service / Demmke Ch. // EIPASCOPE. – 2010. - № 2. - P. 5-11. - Режим доступа: http://aei.pitt.edu/29755/1/20101022095936_Eipascope_2010_2_Article1.pdf
12. Demmke Ch. European Civil Services Between Tradition and reform / Demmke Ch. - Maastricht: European Institute of Public Administration, 2004. – 202 pp.
13. Державна служба : підручник : У 2-х т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Сербогін (заст. голови) [та ін.]. - К. ; Одеса : НАДУ, 2012. - Т. 1. - 372 с.
14. Ермаханова С.А. Теория модернизации: история и современность / Ермаханова С.А. // Материалы научно-практической конференции «Актуальные проблемы социально-экономического развития: взгляд молодых ученых» ИЭОПП СО РАН, 9-11 ноября 2004 г. – 8 с. Режим доступа: <http://www.econom.nsc.ru/ieie/SMU/conference/>
15. Holton R. Problems of crisis and normalcy in the contemporary world / R. Holton // Rethinking Progress / J. Alexander and P. Sztompka (eds). - Boston: Unwin Hyman, 1990. - pp. 39-52.
16. Инглегарт Р. Модернизация и постмодернизация / Р. Инглегарт // Новая индустриальная волна на Западе / под ред. В. Инземцева. – М., 1999. – 268 с.
17. Крутов А.В. Теория развития: связь философского и междисциплинарного подходов и ее математический аспект / Крутов А.В. // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. – Пермь, 2015. - Вып. 4 (24). - С. 39 – 49.
18. Mastenbroek E. De postmoderne overheid: Wens of werkelijkheid? / E. Mastenbroek // Bestuurswetenschappen. – 2003. - vol. 57, iss. 2. - pp. 153-171.

19. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. - К. : НАДУ, 2013. - 120 с.
20. Новая философская энциклопедия: В 4-х т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Степин. - 2-е изд., испр. и допол. — М.: «Мысль», 2010. Режим доступа: <http://iphras.ru/elib/1936.html>
21. Онуфрієнко О.В. Сучасні підходи до класифікації правових систем: порівняльний аналіз / О.В. Онуфрієнко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2013. - № 3. – С. 32 – 44.
22. Організація державної служби в Україні: теорія та практика: Навч. посібник / За заг. ред. М. О. Багмета, М.С. Іванова, В.С. Фуртатова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 244 с.
23. Панарин А.С. Политология / А.С. Панарин. – М.: «Проспект», 1999. – 448 с.
24. Pollitt Ch. Public Management Reform: A Comparative Analysis – New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State / Ch. Pollitt, G. Bouckaert. - Oxford: Oxford University press, Third edition, 2011. - 352 pp.
25. Пухкал О. Г. Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. д-ра наук з державного управління: 25.00.01 / Олександр Григорович Пухкал. – Київ : 2011. – 36 с.
26. Саламатин А.Ю., Постмодернизация государства: общие закономерности и особенности осуществления в странах евросоюза / А.Ю. Саламатин, А.Е. Сиушкин // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2011. – № 2. - С. 18-25. Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/postmodernizatsiya-gosudarstva-obshchie-zakonovernosti-i-osobennosti-osuschestvleniya-v-stranah-evrosoyuza>
27. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ: монографія / Серьогін С.М., Письменний І.В., Хожило І. І. та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 194 с.
28. Україна і Європейський Союз: шляхи та напрями зближення і співпраці: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у 2-х ч. / За наук. ред. проф. Я. Й. Малика. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Ч.1. – 376 с.
29. Федотова В.Г. Типология модернизаций и способов их изучения [Текст] / Федотова В.Г. // Вопросы филологии. - 2000. - № 4. - С. 3-27.
30. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. - М.: АСТ, 2007. – 588 с.
31. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка – Пер. с англ. под ред. В.А. Ядова. - М.: Аспект-Пресс, 1996. - 416 с.
32. ZILLER J. Administrations comparées. Les systèmes politico-administratifs de l'Europe des Douze / J. Ziller. - Paris: Montchrestien, 1993. - 511 pp.

REFERENCES:

1. Apter D., 1965. The Politics of Modernization, The University of Chicago Press, Chicago and London (in English).
2. Artamonova, Y. D., 2003. Postmodern ili postmodernizacija: opyty konceptualizacii cennostnyh izmenenij [Postmodern or Post-modernization: experience of values changes' conceptualization]. Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo universiteta. Gumanitarnye nauki 2, 143-161. Retrieved from URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/hyman/2003/02/artamonova.pdf> (in Russian).
3. Bashtannyk, V.V., 2011. Reformuvannya derzhavnogo upravlinnya v konteksti Evropeyskikh integratsiynih protsesiv [Reformation of state administration in the context of European integration processes]. Doctor of Science Thesis, Theory and History of Public Administration, National Academy of Public Administration, Kyiv (in Ukrainian).
4. Bossart, D., Demmke, K., 2004. Derzhavna sluzhba u krainakh-kandydatakh do vstupu do YeS: novi tendentsii ta vplyv intehratsiynoho protsesu [Public service in countries-candidates for EU accession: new tendencies and impact of integration process]. Millenium, Kyiv (in Ukrainian).
5. Giddens, A., 2002. Runaway World. How Globalization is Reshaping our Lives, Routledge, London (in English).
6. Giddens, A., 2000. The Third Way and its Critics, Cambridge (in English).
7. Obolonskij, A. V., Barabashev A.G., 2000. Gosudarstvennaja sluzhba (kompleksnyj podhod) [Public service (complex approach)]. "Delo", Moscow (in Russian).
8. Government at a Glance, 2009. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Paris. Retrieved from URL: <http://www.oecd.org/gov/43926778.pdf> (in English).
9. Dahrendorf, R., 1990. Reflections on the Revolution in Europe, Chatto & Windus, London (in English).
10. Demmke, Ch., Bossaert, D., 2003. Civil Services in the Accession States, New Trends and the Impact of the Integration Process, European Institute of Public Administration Maastricht (in English).
11. Demmke, Ch., 2010. Civil Services in the EU of 27 – Reform Outcomes and the Future of the Civil Service 2, 5-11, EIPASCOPE. Retrieved from URL: http://aei.pitt.edu/29755/1/20101022095936_Eipascope_2010_2_Article1.pdf (in English).
12. Demmke, Ch., 2004. European Civil Services Between Tradition and Reform, European Institute of Public Administration, Maastricht (in English).
13. Kovbasiuk, Yu. V., Obolens'kyj, O. Yu., Ser'ohin S. M. et al., 2012. Derzhavna sluzhba [Public service]. National

Academy of Public Administration, Kyiv, Odessa (in Ukrainian).

14. Ermahanova, S.A., 2004. Teorija modernizacii: istorija i sovremennost' [Theory of modernization: history and contemporary], Materialy nauchno-prakticheskoy konferencii «Aktual'nye problemy social'no-jekonomicheskogo razvitiya: vzgljad molodyh uchenyh» [Conference Proceedings of the Science and Applied Research Conference "Actual problems of social-economic development: young scientists opinion"]. Novosibirsk. Retrieved from URL: <http://www.econom.nsc.ru/ieie/SMU/conference/> (in Russian).

15. Holton, R., 1990. Problems of crisis and normalcy in the contemporary world in: Rethinking Progress, J. Alexander and P. Sztompka (eds), Unwin Hyman, Boston 39-52. (in English).

16. Inglehard, R., 1999. Modernizacija i postmodernizacija [Modernization and postmodernization] in Novaja industrial'naja volna na Zapade [New industrial wave in the West]. Moscow (in English).

17. Krutov, A.V., 2015. Teorija razvitiya: svjaz' filosofskogo i mezhdisciplinarnogo podhodov i ee matematicheskij aspekt [The theory of development: the relation between philosophical and cross-disciplinary approaches and its mathematical aspect]. Vestnik Permskogo universiteta. Philosophy. Psychology. Sociology, Perm 4 (24), 39 – 49 (in Russian).

18. Mastenbroek, E., 2003. De postmoderne overheid: Wens of werkelijkheid? [The postmodern state: Wish or Reality?]. Bestuurswetenschappen 57, 2, 153-171 (in Dutch).

19. Kovbasiuk, Yu.V., Vashchenko, K.O., Surmin Yu.P., 2013. Modernizatsiia derzhavnogo upravlinnia ta yevropeiska intehratsiia Ukrainy [The modernisation of public administration and Ukraine's European integration]. NADU, Kyiv (in Ukrainian).

20. Novaja filosofskaja jenciklopedija [New philosophy encyclopedia]. 2010. Mysl', Moscow. Retrieved from URL: <http://iphras.ru/elib/1936.html> (in Russian).

21. Onufrienko, O.V., 2013. Suchasni pidhodi do klasifikatsiyi pravovih sistem: porivnyalniy analiz [Modern approaches to the classification of legal systems: comparative analysis]. Visnik Luganskogo derzhavnogo unIversitetu vnutrishnih sprav imeni E.O. Didorenka 3, 32-44 (in Ukrainian).

22. Bahmet, M.O., Ivanov, M.S., Furtatov, V.S., 2007. Orhanizatsiia derzhavnoi sluzhby v Ukraini: teoriia ta praktyka [Organisation of public service in Ukraine: theory and practice]. Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly, Mykolaiv (in Ukrainian).

23. Panarin, A.S., 1999. Politologia [Politology]. "Prospect", Moscow (in Russian).

24. Pollitt, Ch., Bouckaert, G., 2011. Public Management Reform: A Comparative Analysis – New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State, Third edition, Oxford University press, Oxford, 352 (in English).

25. Pukhal, O.G., 2011. Modernizatsiya sistemi derzhavnogo upravlinnia v konteksti rozvitku gromadyanskogo suspilstva v Ukrayini [Modernization of public administration system in the context of civil society development in Ukraine]. Doctor of science dissertation, Theory and History of Public administration, National Academy of Public Administration, Kyiv (in Ukrainian).

26. Salamatin, Y.A., Siushkin, A.E., 2011. Postmodernizacija gosudarstva: obshhie zakonomernosti i osobennosti osushchestvleniya v stranah evrosoyuza [Post-modernization of the State: general patterns and specifics of implementation in EU member states]. Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Povolzhskij region. Obshhestvennye nauki 2, 18-25. Retrieved from URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/postmodernizatsiya-gosudarstva-obschie-zakonomernosti-i-osobennosti-osuschestvleniya-v-stranah-evrosoyuza> (in Russian).

27. Ser'ohin, S. M., Pys'mennyj, I. V., Khozhylo I. I. et al., 2007. Synerhetychni zasady derzhavnoho upravlinnia v umovakh reform [Synergetic basis of public administration in conditions of reforms]. Dnipropetrovs'k Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration, Dnipropetrovs'k (in Ukrainian).

28. Ukraina i Yevropejs'kyj Soiuz: shliakhy ta napriamy zblyzhenia i spivpratsi. [Ukraine and European Union: ways and directions of rapprochement and collaboration]. 2008. LRIDU NADU 1. L'viv (in Ukrainian).

29. Fedotova, V.G., 2000. Tipologija modernizacij i sposobov ih izucheniya [Typology of modernizations and approaches of their research]. Voprosy filosofii 4, 3-27 (in Russian).

30. Fukujama, F., 2007. Konec istorii i poslednij chelovek [The End of History and the Last Man]. AST, Moscow (in Russian).

31. Sztompka, P., 1996. Sociologija social'nyh izmenenij [The Sociology of social changes]. Aspekt Press, Moscow (in Russian).

32. Ziller, J., 1993. Administrations comparées. Les systèmes politico-administratifs de l'Europe des Douze [Compared administrations. The political and administrative systems of the Twelve EU member states]. Montchrestien, Paris (in French).